

اسکان زائر در یک نگاه

فاطمه کروی

استفاده از هتل آپارتمان را بر هتل ترجیح می‌دهند.

تنوع فضاهای اقامتی در مشهد

الف - هتل ها: حدود ۱۰ درصد از زائران حرم امام رضا (ع) در هتل‌ها اقامت دارند. معمولاً با توجه به تمکن مالی طبقات بالا حق انتخاب محل اقامت برای این دسته از گروه‌ها مشکلی ایجاد نمی‌کند و افراد می‌توانند با توجه به سلیقه و امکانات مورد نظر به محل مطلوب خود دسترسی داشته باشند.

ب - هتل آپارتمانها: احداث هتل آپارتمانها مقوله‌ای است که در دهه اخیر در مشهد رواج قابل توجهی یافته است بطوریکه در طی ۱۵ سال اخیر این تعداد به بیش از ۱۶۴ باب رسیده است. هتل آپارتمان‌ها دومین گزینه مطلوب انتخابی زائران برای اقامت می‌باشد و با توجه به آمار اعلام شده می‌توان گفت زوار طبقات متوسط درآمدی عمدتاً کسانی هستند که می‌توانند از پس هزینه‌های هتل آپارتمان بر آیند. بعلاوه گردشگران کشورهای آسیای میانه غالباً "معمولاً" در هتل آپارتمانها اقامت می‌کنند.

پ - مهمانپذیرها و مسافر خانه‌ها: این فضاهای اقامتی به عنوان اولین گزینه مطلوب انتخابی زائران برای اسکان می‌باشد. تعداد کل مهمانپذیرها که قدمتی به مراتب بیشتر از هتل آپارتمانها و حتی هتل‌ها دارند بیش از ۴۵۶ باب می‌باشند. این مهمانپذیرها در تمام نقاط بافت قدیم و حتی در بسیاری از کوچه‌های تنگ و باریک پراکنده شده‌اند. تعدادی از خانه‌های شخصی نیز با ارتقاء و مرمت ساختمان و طی مراحل قانونی همواره تبدیل به مسافر خانه شده‌اند.

ج - زائر سراها و مهمانخانه‌های دولتی: یکی دیگر از مراکز پذیرائی زوار، زائر سراها می‌باشد؛ زائر سراها مراکزی هستند که توسط یکی از دستگاهها و نهادها و سازمان‌های دولتی از سراسر کشور در مشهد احداث بنا کرده‌اند. زائر سراها معمولاً استفاده صنفی می‌شود زیرا که با سرمایه گذاری همان سازمان متبوع احداث شده است. زائر سراها به چند شکل قابل مشاهده‌اند:

- زائر سراهایی که مردم یک شهر احداث می‌کنند مانند زائر سرای شاهرودی‌های مقیم مشهد
- زائر سراهای ی که هیئات مذهبی ایجاد می‌کنند. زائر سرا هائی که دستگاههای و نهادهای دولتی و ... احداث کرده‌اند مانند زائر سرای بانک ملی و ...

چ - حسینیه‌ها، مدارس و خانه‌های شخصی: برخی از هیئات مذهبی در شهر مشهد دارای حسینیه‌های ی هستند که هنگام سفر به مشهد از آن به

۵ هزار تومان در نظر گرفته شد. در یک نظر سنجی در سال ۹۲، بیش از ۶۰ درصد از زائران عنوان کرده بودند که نسبت به سفر قبلی خود در مکانی مشابه سال‌های قبل، هزینه اقامت آنها افزایش داشته است. با این شرایط تنهائیمی از پاسخگویان در مورد میزان انتخاب بر اساس بودجه و سلیقه ابراز رضایت نموده بودند.

در یک نظر سنجی از زائرین بارگاه رضوی در سال ۹۲ مشخص گردید که بیش از ۵۰ درصد از مسافریں در هتل آپارتمان یا مهمانپذیر، ۲۰ درصد در خانه‌های زوار، ۱۷ درصد در منزل اقوام، و بقیه در تکایا، حاشیه بلوار، کمپ زائر اقامت گزیده‌اند. مسافریں روستایی بطور کلی بیشتر از مسافر خانه‌ها و مسافریں شهری بیشتر از هتل‌ها استفاده کرده‌اند. منازل اجاره‌ای شهر نیز عمدتاً مورد استفاده مسافریں خارج استان بوده است. بنابراین در برآورد تسهیلات مورد نیاز مسافریں در آینده توجه به تمایزات موجود بین خانوارهای مسافر داخل و خارج استان از نظر میزان نوع تسهیلات مورد نیاز ضروری است.

بیش از ۶۲ درصد از زائران و گردشگران وارده به مشهد در اماکنی اقامت می‌گزینند که دارای دو ویژگی اصلی هستند. اول اینکه این واحدها عموماً ارزان قیمت و کم هزینه هستند و ثانیاً در پیرامون حرم واقع شده‌اند و ضمن سهولت دسترسی به حرم هزینه حمل و نقل را نیز بر زائر تحمیل نمی‌کنند.

سهم هتل آپارتمان‌ها و مهمان سراها در اقامت زائران و گردشگران حدود ۵۰ درصد بوده که عمدتاً مورد استفاده اقشار با درآمد متوسط و پایین قرار داشته است.

استفاده از هتل‌ها عمدتاً مربوط به اقشار متوسط بالا و گردشگران خارجی است، هر چند که طی سال‌های اخیر با ساخت هتل آپارتمانها گردشگران عرب کشورهای حوزه خلیج فارس

جهت اقامت احتیاج دارند، این نیاز وجود دارد که سیاست یا راهکار مناسبی برای اسکان این جمعیت (که رقم قابل ملاحظه‌ای نیز می‌باشد) اندیشیده شود. در همین راستا تعداد مسافر مقیم در یک شبانه روز بر مبنای شلوغترین ایام سال (۱۲۰ روز) ۲۵۳ هزار و دیگر ایام سال ۶۱ هزار مسافر برآورد شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود برای حداقل این جمعیت در ایام پیک باید حدود ۶۰ هزار تخت در نظر گرفته شود که مهندسین مشاور با مطرح ساختن ظرفیت منطقه ثامن تنها تعداد ۳۰ هزار تخت را پیشنهاد داده است. ظرفیت مطرح شده با توجه به حسینیه‌های موجود در طرح سنجیده شده است که اینک علاوه بر حسینیه‌های برای منازل ارزان قیمتی که در طرح تخریب شده‌اند و در صد بالایی از این زائران را اسکان می‌دهد، اند نیز باید جانشینی در نظر گرفته شود.

پیشرفت ۸ درصدی

از ۳۰ هزار تخت در نظر گرفته شده نیز تاکنون تنها ۵ هزار تخت تأمین شده است و تدارک ۲۵ هزار تخت دیگر هنوز مستلزم این است که سازمان‌های مجری هر کدام نسبت به سهم و نقش خود متعهد مانده و به وعده‌های شان جامه عمل بپوشانند. این در حالی است که تأمین ۵ هزار تخت تنها حدود ۸ درصد برای کمترین پیش بینی یعنی ۶۰ هزار نفر در شب خواهد بود. این موضوع نشان دهنده ی این است که برای تأمین نیاز زائران بارگاه ملکوتی امام رضا (ع) به راهکارهای گسترده‌تر و نیز تدوین قوانین حمایتی و تشویقی بیشتری برای سرعت بخشیدن به این روند نیاز است.

نتایج چند نظر سنجی

در ارتباط با قدرت مالی زائران در سال ۱۳۹۰ با توجه به تورم و حداقل درآمد نرخ اقامت متناسب با اقشار کم درآمد هزینه هر نفر برای اقامت حدود

مسافران و زائران در شهر مقدس مشهد از گروههای مختلف اجتماعی تشکیل می‌شوند و برنامه ریزی جهت پاسخگویی به نیاز آنها، مستلزم شناخت امکانات اقتصادی و خصوصیات اجتماعی شکل دهنده به برنامه سفر و زیارت و تسهیلات مورد استفاده خانوار در طول سفر می‌باشد. مشکل اسکان زائرین، اساسی‌ترین مشکل در شهر مقدس مشهد محسوب می‌شود و یافتن بهترین راهکار برای این مشکل به خیل عظیمی از زائران حرم قدس رضوی کمک شایانی خواهد نمود. مطالعات نشان داده است که مسافریں که در درجه نخست با هدف زیارت به بارگاه رضوی به منطقه ثامن وارد می‌شوند، تقریباً با فصل و دسترسی سریع و آسان و بدون واسطه به مجموعه حرم مطهر را در بسیاری از موارد به برخی نارسایی‌ها، تراکم‌های بالا، کمبود خدمات، ترافیک و ... ترجیح می‌دهند. از ایام دور نیز هر طبقه از زائران حضرت رضا (ع) که برای زیارت به شهر مقدس مشهد سفر می‌کردند می‌توانستند در حد وسع و تمکن مالی خویش در اطراف حرم مکان مناسبی را برای اقامت بیابند. امروزه با اجرای طرح بهسازی و نوسازی حرم لزوم توجه به این نکته اهمیت فراوانی دارد چرا که در نظر نگرفتن تمهیدات مناسب برای طبقات اجتماعی زائران می‌تواند مشکلاتی را بویژه برای طبقات محروم ایجاد کند.

سرايه اقامت زائر در سال

برآورد کلی تعداد مسافران و زائران مشهد در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که حدود ۳۰ میلیون مسافر در سال به مشهد عزیمت می‌کنند که کمتر از نیمی از آنها از محدوده استان خراسان و در صد بالایی از سایر استانهای کشور هستند. با توجه به اینکه بیش از ۷۰ درصد این زائران را طبقات محروم جامعه تشکیل می‌دهند و بیش از نیمی از این زائران کم درآمد به محلی